

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ГАЙДАМАЧУК ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 130.2:141.78:801.73:101:81'42/367.2(043.5)

**ІНТОНАЦІЯ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ТЕКСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-
КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР**

Спеціальність 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Харків - 2021

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Харківському національному університеті імені
В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Карпенко Іван Васильович
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
декан філософського факультету.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Загрійчук Іван Дмитрович
Український державний університет
залізничного транспорту,
професор кафедри філософії та соціології;

кандидат філософських наук, доцент
Артеменко Ярослава Ігорівна
Національний фармацевтичний університет,
доцент кафедри філософії та соціології.

Захист відбудеться 29 вересня 2021 р. о 15 годині на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 64.051.06 Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, Харків, майдан
Свободи, 6, ауд. 243.

З дисертацією можна ознайомитися в Центральній науковій бібліотеці
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою:
61022, Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий 28 серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Тетяна ПОДОЛЬСЬКА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Серія проголошених у філософії смертей – від смерті Бога (Ф. Ніцше), Автора (Р. Барт), суб'єкта (Ж. Дельоз), людини (М. Фуко) до “кінця книги” і “смерті повного мовлення” (Ж. Дерріда) – поставила під питання сенсотворчу роль інтонації у філософському тексті. Ця інтонаційна криза, виявивши “епохальний злам” у філософії через ускладнення стосунків філософії з “людиною”, збурила науковий інтерес до голосу філософського письма (Х. Сіксоус), до голосу філософа (Е. Мендіета, А. Гнатів), голосів у досвіді покликання (С. Мулярчук), тональностей філософії (М. Плант), звуку в деконструкції (Ф. Беннет), багатоголосся на кордонах ідентичності (К. Мейзель), резону і резонансу в історії сучасної культури слуху (В. Ерлман) тощо. Але інтонація у філософському тексті ще не здобула належного вивчення. Актуальність даного дослідження обумовлена не тільки тим, що інтонація відкриває природі людини шлях в культуру, а ще й тим, що, за граматиологією Ж. Дерріда, вона формує етос, в якому народжується і живе філософія. “Логофоно-центрична”, як її називає Дерріда, філософія (умовно “слухової” культури) сприймає цей етос як “домівку”, а постмодерністська філософія (умовно “візуальної” культури) і Дерріда, зокрема, – як полон. Змінюється не етос, а його сприйняття. Ця зміна вказує на парадигмальні зрушення у світогляді й на зміну ролі інтонації як культурної практики у філософському тексті, що і визначило тему нашого дослідження.

Філософсько-культурологічні підстави актуалізувати дослідження інтонації заклав ще Б. Асаф'єв, простеживши історію людської культури як сталу “еволюційну боротьбу” інтонацій крізь низку “інтонаційних епох” і міжепохальні “інтонаційні кризи” з переглядом “інтонаційних словників”.

Філософський текст, в якому декларується підкорення інтонації структурі письма, – “Дещо про граматиологію” Ж. Дерріда – найщільніше переплетений з філософським текстом “Есе про походження мов, а також про мелодію і музикальне наслідування” Ж.-Ж. Руссо, де інтонації відводиться чільне місце в культурі людських стосунків і роль природного першоджерела культурного досвіду мовної діяльності (langage) людини. Названі тексти Руссо і Дерріда споріднює осмислення інтонаційно- артикуляційного конфлікту, відчуття “інтонаційної кризи” в культурі і тема філософського письма, що визначило для нас їх вибір як “взірцевих” (“Есе про походження мов...” – “слухової” культури і “Дещо про граматиологію” – “візуальної” культури) філософських текстів для порівняльного дослідження їх сенсотворчих ресурсів. Те, як в цих текстах інтонується, артикулюється і детонується тема інтонації, на нашу думку, має наблизити як до розуміння ролі інтонації у філософському тексті, так і до суті зміни сприйняття етосу філософії в культурі.

А. Шюке писав про інтонаційне багатоманіття текстів Руссо, С. Коган досліджував проблему мови у філософії Руссо, В. Асмус відзначав осліплюючу дію текстів Руссо і “заразність” його красномовства. Цінними

для дослідження тексту "Есе про походження мов..." є праці Ж. Старобинського, який підкреслює виняткову значущість цього твору як такого, що "цементує зсередини спадок" Руссо. Старобинський ретельно аналізує основні тональності, тони, іронію, ностальгію, "мелодію пригадування фрази", постійні обертони, відлуння, розлад, "вибуховий характер думки" Руссо, його зухвалість, ексцентричність і "відкриття поетичної інтонації". Корисними є праці Є. Блінова про революційну політику мови Руссо і П. де Мана про риторику сліпоти тощо. Але особливу цінність для роботи з "Есе про походження мов..." має праця Ж. Дерріда "Дещо про граматику".

Творчий доробок Ж. Дерріда був і залишається актуальною темою досліджень багатьох зарубіжних (G. Bennington, R. Bernet, J. Culler, V. Descombes, F. Farrel, J. Fekete, C. Ferrie, J. Forrester, R. Gashe, M. Haar, J. Habermas, I. Harvey, L. Finas, S. Kofman, R. Laporte, R. Magliola, P. De Man, S. Melville, M. Morris, J.-L. Nancy, C. Norris, J. Orban, A. Plotnitsky, M. Ryan, W. Schulz, M. Siscar, G. Spivak, H. Staten, R. Steinmetz, R. Strozier, та ін.) і вітчизняних вчених. Актуальності й розвитку його ідей присвячено філософський часопис "Derrida today" (Edinburgh University Press). Цінними для дослідження стали праці Н. Автономової, де визнається важливість конфлікту між силою інтонації і чіткістю артикуляції; А. Дютмана, який досліджує естетику знаків тире у "Дещо про граматику"; В. Россмана - про "лапки" як "візитівку" і головний ресурс філософування Дерріда; М. Плянте - про тональність філософії; Т. Адорно - про філософію пунктуації; А. Дронова - про налаштуваність деконструкції на "дух" майже неможливої значущості, що вислизає крізь "букву", лишаючи "ефекти істини", та інших філософів. Серед вітчизняних дослідників виділяються праці Ю. Азарової, Н. Загурської, М. Кохановської, О. Йосипенко, В. Осипової, А. Поліводи, С. Повторєвої, Н. Плахотнюк, Г. Хоменко тощо.

Мову як таку і філософську, зокрема, вивчали: Аристотель, Л. Вітгенштайн, М. Гайдеггер, В. Гумбольдт, Ж. Дерріда, І. Кант, Ю. Крістева, А. Леруа-Гуран, Ф. Ліотар, П. де Ман, М. Мерло-Понті, Дж. Міль, Платон, О. Потебня, Б. Рассел, Дж. Серл, Г. Фреге, М. Фуко та ін. Глибинний діалогізм філософії досліджували М. Бахтін, М. Бердяєв, М. Бубер, Ю. Габермас, І. Карпенко, Е. Левінас, Ф. Розенцвейг та інші.

Дослідження інтонації в межах теорії мовленнєвих актів здійснювали А. Вежбицька, П. Грайс, С. Кодзасов, Дж. Остін, Г. Райл, П. Серіо, Дж. Серл та ін. Культурологічні й філософсько-антропологічні дослідження здійснили Т. Адорно, М. Бахтін, В. Гумбольдт, Ж. Дерріда, Д. Золтаї, Ю. Крістева, О. Лосев, А. Портнов, Т. Радіонова, Ж.-Ж. Руссо, В. Суханцева та ін. Нейрофізіологічні знання про інтонацію поповнювали А. Соколов, В. Таранець, А. Черкасова та ін. Психологічні й педагогічні розвідки інтонації виконали Дж. Боулбі, Л. Віготський, Г. Іванченко, А. Лурія, Дж. Морено, О. Потебня, А. Торопова, Л. Щерба, П. Ешбі та ін. Етнологічному ракурсу вивчення інтонації приділили увагу О. Кульчицький, К. Леві-Строс, С. Лур'є, Е. Сепір та ін. Музичну інтонацію досліджували Б. Асаф'єв, В. Дашкевич,

К. Квітка, Ю. Чебан та ін. Лінгвістичні знання про інтонацію поповнювали О. Бризгунова, С. Гайдучик, Н. Жинкин, Л. Зубкова, Б. Кандинський, С. Кодзасов, А. Мартіне, Т. Николаєва, А. Пешковський, Б. Поспелов, А. Руденко, Ю. Степанов, Н. Трубецькой, С. Хромов, D. Bolinger, D. Brazil, T. Chang, A. Cruttenden, D. Crystal, D. Jones, J. Hirschberg та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в рамках комплексної наукової теми "Філософія і багатоманіття соціокультурних світів" (державний реєстраційний номер 0114U005439).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у з'ясуванні відмінності ролі інтонації у філософських текстах "слухової" і "візуальної культур" на матеріалі двох текстів: "Есе про походження мов..." Ж.-Ж. Руссо і "Дещо про граматику" Ж. Дерріда.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- ▣ виявити специфіку філософського тексту у зв'язку зі слухом;
- ▣ проаналізувати поняття "інтонація" й "артикуляція", дослідивши підстави їх силового конфлікту й ідентифікувавши його "третьою силою";
- ▣ визначити концептуальні межі і кореляцію "детонації" (третьої сили) з інтонацією та артикуляцією;
- ▣ з'ясувати своєрідність ролі інтонації, артикуляції і детонації у філософському тексті "слухової" культури;
- ▣ виявити культурологічні й філософські підстави недовіри Ж.-Ж. Руссо артикуляціям в його антропологічній теорії письма;
- ▣ з'ясувати своєрідність ролі інтонації, артикуляції і детонації у філософському тексті "візуальної" культури;
- ▣ дослідити культурологічні й філософські підстави недовіри Ж. Дерріда інтонаціям в його граматикулічній теорії письма;
- ▣ порівняти роль інтонації в тексті "Есе про походження мов..." Ж.-Ж. Руссо і в тексті "Дещо про граматику" Ж. Дерріда.

Об'єкт дослідження – філософський текст як артефакт.

Предмет дослідження – інтонація у філософському тексті "слухової" культури й інтонація у філософському тексті "візуальної" культури.

Теоретико-методологічні основи дослідження складають положення постмодерністської філософії (Р. Барт, Ж. Дельоз, Ж. Дерріда, У. Еко, Ю. Кристева, М. Фуко) про відкритість тексту, інтертекстуальність, поліфонічність, роль читача, новітні стратегії читання тощо. А також в рамках міждисциплінарного підходу спирається на дані загального мовознавства, лінгвістики, музикознавства, нейрофізіології і космології і ґрунтується на ідеях Д. Болінджера щодо інтонації як універсалії; на ідеях Б. Асаф'єва про "інтонаційні епохи", міжпохальні "інтонаційні кризи" й регулярного оновлення "інтонаційного словника"; на ідеї М. Бахтіна щодо "інтонаційних фондів" людських спільнот; на ідеї Ж.-Ж. Руссо про тенденцію "нарошення артикульованості" у філософії, музиці, культурі; на міркуваннях

Т. Адорно про розділові знаки та багатьох інших. Для вирішення поставлених завдань залучено такі методи дослідження: *культурологічний* (для вивчення і порівняння підходів до критики філософських текстів); *компаративний* (для аналізу інтонації, артикуляції і детонації в текстах різних культур; а також для виявлення неперекладностей чи хиб в іншомовних перекладах досліджуваних текстів); *деконструкція як спосіб читання* (для вивчення інтонаційних, артикуляційних і детонаційних ресурсів текстів "Есе про походження мов..." Ж.-Ж. Руссо й "Десять про граматику" Ж. Дєрріда), *лінгвістичний, семантичний й етимологічний аналіз* (для виявлення впливу мови на мислення її користувача), *тональної діагностики* (для визначення тональності структури текстів і їх фрагментів) і *частотний аналіз* (для визначення частоти вживань слів "інтонація", "артикуляція" у досліджуваних текстах).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні ключової ролі інтонації у філософських текстах як "слухової", так і "візуальної" культур з тенденційним ускладненням її вираження і сприйняття.

Отримані результати, які відзначаються науковою новизною, конкретизуються в наступних положеннях:

у перше:

- в інтонаційно-артикуляційному конфлікті графологічної теорії письма Ж. Дєрріда ідентифіковано третю силу - детонацію в її *керуваному* і *некеруваному* різновидах (свідомий "підрив" якоїсь думки як *керувана*, детонація, а висловлення у спосіб, який підриває висловлене як *некерувана* детонація);

- застосовується новий філософський концепт "детонація" для поглиблення розуміння суті інтонаційно-артикуляційного конфлікту в культурних практиках письма і читання як в антропоцентричній теорії письма Руссо, так і в графологічній теорії письма Дєрріда. Споріднене з музикознавчим терміном "детонування", з хімічним терміном "детонація" й ужитим М. Можейко словосполученням у Новітньому філософському словнику (Мінськ, 2001) стосовно інвектив як "детонаційних ком" у мовленні, воно, на наш погляд, найповніше виражає як відцентрові інтенції деконструкції у зсуві акцентів, так і в доланні бінарних опозицій чи ревізії культурних конвенцій щодо "норм", а також її програмну налаштованість на "підрив логоцентризму", "прорив метафізичного фронту" тощо. Оскільки артикуляція, виокремлюючи з тонації відповідне ситуації мовлення *ін-*, тим самим відмежовує його не тільки від хмари альтернативних *ін-*, але й від хмари відповідних *де-*(тонацій), значить, що повнота сенсу й осмислення кожної інтонації залежить від міри розпізнаності її детонаційного шлейфу;

- використовуються метафори "саркофаг" і "центри-фуга" для осмислення ситуації інтонації у філософських текстах "слухової" і "візуальної" культур. *Текст як "саркофаг"* (статична метафора розокремлених матерії й енергії з імпліцитною інтенцією консервувати) у "слуховій" культурі втілює водночас переживання Руссо про майбутню долю інтонації письма й його

авторське сподівання на воскресіння і вічне життя у тексті. *Текст як "центри-фуга"* (динамічна й поліфонічна метафора інтенсивного процесу, в якому активуються дві протилежні сили: потужніша відцентрова і слабша доцентрова) у "візуальній культурі" вказує на нелінійне спрямування інерції втечі *phone* з епіцентру уваги постмодерністів і водночас на його безперервну циркуляцію у полі філософії і культури;

уточнено:

- лінгвістичні передумови появи філософії у грецькомовній ойкумені: варті уваги не тільки *фонетизація алфавіту й лінеаризація тисьма* (Леруа-Гуран і Дерріда), а й те, що *грецька мова - інтонаційна*, і, отже, її мовна компетенція не вимагає абсолютного слуху. Тому мовці з надчутливим слухом (філософи) у середовищі *тих-хто-недочуває* чи *не чує* здобувають особливе покликання і культурну місію - транслювати нечутне *тим-хто-нечує* у чутний спосіб;

- характерні риси філософського тексту і розуміння понять "філософський текст", "інтонація", "артикуляція"; а також зв'язок понять *langage-langue-parole* (досвід мовленнєвої діяльності - мова - мовлення) з поняттям *тисьмо*;

- структуру і тональність тексту Ж.-Ж. Руссо "Есе про походження мов...";

набула подальшого розвитку:

- Гераклітівська модель потрібної сутності людини "*antropos-merops-brotos*" (за аналогією з розумною - чуттєвою - вітальною душами у М. Поповича та свідомим-підсвідомим-несвідомим у З. Фрейда) у модусі їх "конфліктної" взаємодії у процесі читання філософських текстів;

- деконструкція Ж. Дерріда як *детонаційна стратегія читання*: у критиці *інтонаційної стратегії читання* як "логоцентричної" формулюється мета виробити *артикуляційну стратегію читання*, а напрацьовується стратегія *детонаційного читання*, переваги і недоліки якого нам вдалося виявити;

- діагностика тональності філософських текстів Ж.-Ж. Руссо "Есе..." (переважно песимістичного) та Ж. Дерріда "...Грамматологія" (переважно оптимістичного) в контексті їхньої суголосної тривожної занепокоєності.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дисертації полягає у можливості їх застосування для подальшого дослідження проблеми *інтонації* у філософському тексті. Найперспективнішою для філософських текстів є потрібна стратегія читання: *інтонування, детонування* й *артикулювання*, що відкриває доступ не тільки до авторських, культурних ресурсів тексту, а й до читацьких інвестицій. Отримані результати мають суттєве практичне значення для вирішення питань, пов'язаних з неперекладностями і конфліктами інтерпретацій. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні курсів з філософії, сучасної філософії, філософії культури, філософської антропології, філософії мови, культурології, теорії та історії культури, історії філософії, філософської герменевтики а також при розробці навчальної та методичної літератури.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження є результатом самостійної дослідницької роботи автора. Концепція, зміст,

висновки дисертації і тексти публікацій розроблено і викладено автором самостійно. У дисертації використані підготовлені автором матеріали статей і тез виступів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертаційного дослідження обговорювалися на теоретичному семінарі кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та доповідалися автором на всеукраїнських і міжнародних конференціях: Науковій конференції “Людина – Світ – Культура” (Київ, 2004); XI Харківських міжнародних Сковородинівських читаннях (Харків, 2004); Всеукраїнській студентсько-аспірантській філософсько-релігієзнавчій конференції “Філософія: нове покоління” (Київ, 2006); Міжнародній науковій конференції “Дні науки філософського факультету-2006” (Київ, 2006); Міжнародній конференції “Традиція і культура. Моральна традиція: інваріантність та поліфонічність” (Київ, 2007); Третій всеукраїнській студентсько-аспірантській міждисциплінарній конференції “Філософія: нове покоління” (Київ, 2008); Четвертій всеукраїнській студентсько-аспірантській міждисциплінарній конференції “Філософія: нове покоління. Діалог. Комунікація. Дискурс” (Київ, 2009); Міжнародній науковій конференції “Дні науки філософського факультету – 2013” (Київ, 2013); Міжнародній конференції “IX Харківські студентські філософські читання” (Харків, 2013); Міжнародній науковій конференції “Дні науки філософського факультету – 2015” (Київ, 2015); XI Міжнародній науково-практичній конференції магістрантів та аспірантів (Харків, 2017); Міжнародній науковій конференції “Дні філософського факультету-2017” (Київ, 2017); XXV Міжнародній науково-практичній конференції MicroCAD-2017 “Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я” (Харків, 2017); XXIV Харківських міжнародних сковородинівських читаннях “Філософ – співрозмовник світу: діалог, комунікація, консенсус” (Харків, 2017); I Міжнародній науковій електронній конференції “Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства” (Харків, 2018); XII Міжнародній науково-практичній конференції магістрантів та аспірантів (Харків, 2018); Міжнародній науковій конференції “Дні науки філософського факультету – 2018” (Київ, 2018); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Філософія в сучасному світі” (Харків, 2018); International Scientific Conference “The Days of Science of the Faculty of Philosophy-2019” (Kyiv, 2019); XXVII Міжнародній науково-практичній конференції MicroCAD-2019 “Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я” (Харків, 2019); Всеукраїнської науково-практичній конференції “Філософія в сучасному світі” (Харків, 2019); XXVIII міжнародній науково-практичній конференції MicroCAD-2020 “Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я” (Харків, 2020); I Міжнародній науково-практичній конференції “Філософія в сучасному світі” (Харків, 2020).

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 36 наукових публікаціях, з яких 9 статей опубліковано у фахових виданнях України

з філософських наук, 1 стаття в іноземному науковому періодичному виданні, 23 публікації апробаційного характеру, 3 наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертаційного дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів з трьома підрозділами у кожному, висновків, списку використаних джерел (282 найменування) та 1 додатку. Загальний обсяг роботи – 215 сторінок (9,3 д.а.), з яких 164 сторінок основного тексту (7,15 д.а.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь розробленості проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів роботи, наведено дані про публікації.

Перший розділ “Інтонація у філософському тексті” присвячено дослідженню специфіки філософської мови і філософського тексту. Визначено концептуальний зміст понять *текст*, *філософський текст*, *інтонація філософського тексту*, *артикуляція*, *детонація*. Філософія людиномірно пов'язана з мовою і мисленням. Мова як діалогічний ключ пізнання людини, філософії і культури сприяє культивуванню надчутливого слуху через активне і пасивне інтонування. Інтонація є сутнісною для свідомої людини, конститутивною для філософського тексту і визначальною для культури. Як нескасовний “агент” присутності людини в тексті вона відкриває пласти культурних нашарувань. Ключі для такої мандрівки дають Ж.-Ж. Руссо, О. Шпенглер, Б. Асаф'єв, Ж. Дерріда тощо.

У **підрозділі 1.1. “Філософський текст як артефакт”** осмислюється, що *текст* як семантично відкритий завжди неповному читанню фрагмент інтертекстуальності (У. Еко, Р. Барт, М. Фуко) є штучним породженням певного культурного середовища, поза яким він втрачає як свої можливості “ставати необхідністю” (Е. Луї), сигнальні (В. Руднев), провокативні функції, так і конститутивний для нього зв'язок з людською свідомістю (В. Руднев). У вираженні і сприйнятті текст стає філософським завдяки відповідній культурній практиці читання. Написане неспівмірне прочитаному. Як артефакт текст імпліцитно містить кілька шарів конвенцій щодо способу його читання: епохальний, авторський, текстуальний тощо.

У **підрозділі 1.2. “Інтонаційний етос мови філософії”** досліджується своєрідність *етосу* (давньогрецького культурного середовища, налаштованого на певний спосіб співжиття і мислення), в якому народжується філософія. Якщо Ж. Дерріда (через А. Леруа-Гурана) узалежнює появу філософії від *фонетизації* і *лінеаризації* грецького письма, то важливо враховувати і те, що обидва чинники спрацювали в інтонаційній мові, мовна компетенція користувачів якої не вимагає абсолютного слуху. Оскільки текст поліфонічний (“драбина контекстів” В. Горського), то й інтонація у тексті – складна подія. Через пріоритет поліфонії у філософії

втрата інтонацією домінантного статусу у письмі не вважається недоліком філософського тексту.

У підрозділі 1.3. *“Antropos, merops і brotos у філософських текстах слухової і візуальної культур”* у контексті неспівмірності написаного-прочитаного актуалізується питання інвестицій культурної людини у філософський текст, в який завжди-вже вписані (за загальним мовним законом і згідно з Гераклітівською три-сутністю людини) не тільки *antropos* але й *merops* і *brotos*. Отже, з тексту можна вичитати як інтонації й артикуляції, так і детонації, якщо, за прикладом Дерріда, змінити підхід до читання.

Другий розділ *“Філософський текст як “саркофаг” інтонації в епоху Руссо”* присвячено вивченню антропоцентричної теорії письма Руссо у контексті виявленого ним конфлікту інтонації-артикуляції й кризь деконструкцію цього конфлікту Дерріда. Враховується своєрідність *“слухової епохи”* і механістична парадигма доби.

У підрозділі 2.1. *“Інтонаційна резервація «Есе про походження мов...»”* проаналізована проблема слуху, й генеалогічно-гносеологічне ускладнення інтонації разом з проблемою відставання вербалізації досвіду: смислові ресурси тональностей свідомого досвіду перевершують словникові запаси мови. В *“Есе...”* як взірці *“логоцентризму”* (Дерріда), шукаємо сліди й наслідки архонтності інтонації в дії, досліджуючи тональності і структуру тексту. Визначено задіяні Руссо інтонаційні ресурси тексту, його етос, тип *merops* і ключову конвенцію тексту.

У підрозділі 2.2. *“Інтонація як голограма сенсу: філософія пунктуації в «Есе про походження мов...»”* досліджується філософування Руссо пунктуацією в контексті його невдоволення як її ресурсами, так і сучасною йому філософією. Маючи розроблений проект реформування нотопису, Руссо не застосовує його до філософського письма. Значить, він усвідомлює прірву, що розділяє мову і музику. Окрему увагу приділяємо окличним реченням як емоційними вибухам і запитанням, що не тільки конденсують філософський тонус тексту, а й маркують шлях просування традиції.

У підрозділі 2.3. *“(З)рада тексту, або Керована й некерована детонація в «Есе про походження мов...»”* вивчається потужний детонаційний потенціал тексту Руссо, активну розробку якого розпочав Дерріда. Оскільки рушійною силою його стратегії читання – деконструкції – вважаємо детонацію (як ресурс *“Есе...”*), окремо досліджено *керовані* й *некеровані* детонації *“Есе...”*.

Третій розділ *“Тонаційна “центри-фуга” філософського тексту в епоху Дерріда”* присвячено дослідженню децентрації *“вісі обертання сенсів”* у деконструкції, яка зневірившись у слухові, довірилася зору у полюванні на *“сліпі плями”* доби, що *“оглушила”* письмо авторів *“логоцентричних”* текстів. З’ясовано, чи дегуманізує штучна призупинка інтонації (на користь артикуляції) теорію письма Дерріда, яка базується на

критиці антропоцентризму теорії письма Руссо. Виявлено, як декларована довіра артикуляції реалізується в тексті “Дещо про граматику”.

У підрозділі 3.1. “Ефект “призупинки” інтонації у “Дещо про граматику”” інтонація й артикуляція вивчаються як адаптаційні матриці, а також досліджуються причини неспівмірності уживань слова *інтонація* в оригінальному тексті і його російськомовному й англійськомовному перекладах. Аналізується структура тексту, його тональність, задіяні Дерріда інтонаційні ресурси “Дещо про граматику”, етос, ключова конвенція цього тексту і культивованій ним тип *megops*.

У підрозділі 3.2. “Філософія Пунктуації у “Дещо про граматику”” досліджується інтенсифікація пунктуації й експерименти з нерозділовими знаками, які адресовані слуху, але апелюють до зору і, отже, заохочують *megops* і *brotos* працювати на *antropos*. Артикуляція покликана утримувати й множити резонанси *de-* з *in-* в тонаціях, бо всупереч відцентровим деклараціям, текст Дерріда має наскрізний рефрен: артикуляція – справжнє першоджерело того, що сутнісно пов’язане з людиною і культурою.

У підрозділі 3.3. “Провокація як запрошення, або Керована й некерована детонація “Дещо про граматику”” аналізується розширення інструментарію керованої детонації “Дещо про граматику”, яка провокує “прозрівати через засліплення” (П. Де Ман); вслухатися через оглушення, прокидатися крізь марення тощо у полі культури. З’ясовано, що окрім керованої, у тексті порядкує і некерована детонація.

ВИСНОВКИ

1. Інтонація конститутивна для філософії й етосу культурної людини. Вона відкриває природі людини шлях в культуру. Через інтонацію людина налагоджує і підтримує зв’язок із світом. Культура просувається шляхом артикуляції, але живиться ресурсами інтонації. Сила людини базується на плеканні відкритості природі і культурі. Це інтонаційно-артикуляційне плекання виявляється і в філософському тексті як промовистому артефакті. Філософія завдяки специфічній налаштованості (подив, допитливість, скепсис) не тільки сприяє циркуляції між фоном та його численними *in-* (тонаціями), сприяючи розширенню обривів висхідного філософського питання, а й тяжіє до опанування дисонансів (*de-*тонацій).

Філософському тексту властиві не тільки авторськість, діалогічність / інтертекстуальність, філософські категорії, поліфонічність, концепто-творчість і запитальність, а й детонаційність, на фоні якої інтонації й артикуляції увиразнюються й взаємодіють максимально ефективно. Філософськими у прочитанні стають тексти, які культивують чутливість до найтонших тонів, мовної гри і відкритість до експериментальної перевірки загальноновизнаних конвенцій.

2. Текст виростає з плетива контекстів: діалектологічного, етнологічного, культурологічного, соціологічного, історичного, лінгвістичного, світоглядного, ситуативного тощо (В. Горський).

Тому інтонація - явище складне. Якщо поняття *інтонація, артикуляція* вжиті як в "Есе...", так і в "...Граматології", то поняття *детонація* діє там анонімно.

Мовлення активує весь мозок, але функціональне домінування півкуль кори головного мозку є мінливим, залежно від виду поточної діяльності. Так само співдії інтонації-артикуляції властива динаміка. Значить, вони не завжди конфліктують. Те, що Руссо і Дерріда зосередилися саме на *конфліктному модусі* стосунків інтонації - артикуляції, свідчить про їхню чутливість до поточних інтонаційних криз в культурі. Однак у спробі вирішити цей "конфлікт" вони провокували посилення дисбалансу: Руссо - на користь інтонації, а Дерріда - на користь артикуляції.

Руссо, захищаючи інтонацію, унеможливило інтонаційно-артикуляційну рівноправність, і, отже, їхній баланс. Дерріда, реабілітуючи артикуляцію, припускається тієї ж помилки. Але цей конфліктний модус викрив приховану "третю силу" конфлікту, що за інших умов, певно, було б неможливо: так Руссо і Дерріда, виводять з тіні *детонацію*, попри те, що для них вона залишилася у "сліпій плямі". Як темна речовина у Галактиці переважає світляну, і як несвідоме - свідомість, аналогічно *детонації* письма мають переважати артикульовану матерію тексту і впливати на неї "силою свого тяжіння". Дерріда відчуває це "тяжіння" як "силу поповнення" й відповідає на нього, прагнучи де-центрації і полюючи на заскочену зненацька "контрабанду" між рядками, що доводить необхідність врахування *детонацій* у взаємодії інтонації-артикуляції.

3. Артикуляція, відмежовуючи в тонації *ін-* від *де-*, тим самим обом "дає голос", але власних ресурсів вона не має. Переформатування меж чи їх "тримання" - це постійне балансувати між *ін-* і *де-*тонаціями. Отже, інтонації важливі для балансу як вже опановані тонації, тоді як *де-*тонації - тонації, ідентифіковані як "хибні", "суперечливі", "зайві", "небажані", "контрабандні" тощо, - дозволяють імпліцитно розширити фон інтонації, бо, якщо вміти їх зчитувати, є не менш інформативними за інтонації, але, що важливо, їхня інформативність детермінована інтонацією.

З іншого боку, артикуляція як вимова (локуція) чи "сенс" з позиції 3-ої особи готує ґрунт для інтонації (іллокуції) чи "сенсу" з Я-позиції. Так, нарощення знань сторонніх спостерігачів розсуває обрії вивчення інтонації, але не заступає досвід особистого інтонування. Інтонація, маючи три джерела: автор - мовокультура за текстом - читач, на різних умовах співпрацює з артикуляціями і *детонаціями*, особливо у філософських текстах, де зростає потенціал *детонації*. Інтонацію мовокультури за текстом складають інтонемі, конвенціонально припустимі в типових для певної культури ситуаціях. Варіативна хмара кожної інтонемі мислиться у визначених артикуляцією межах, за якими з необхідністю доточена *детонемним* шлейфом, який негативно утверджуватиме діапазон конвенціонально значущих інтонем. Отже, інтонація, артикуляція і *детонація* не діють окремо. Щойно тонація активована, у (спів)працю включаються всі три *-а(к)ції*.

4. *Слухова* культура спирається на домінацію музики серед решти мистецтв (А. Тойнбі), через яку культивується “звичка вуха” (Ж.-Ж. Руссо) до актуального інтонаційного словника (Б. Асаф'єв і Ж.-Ж. Руссо). Вона налаштована *чутти написане* у читанні, визнає авторську монополію на статичний сенс тексту і на інтонацію, відповідно. Тому читач розраховує на інерцію авторської інтонації і на консервативну функцію тексту. На інтонацію як джерело енергії і сенсу покладена місія жити авторське “чого я вартий” у його тексті-саркофазі. Інтонаційна криза подається як енергетична, спровокована артикуляцією. У горизонті ймовірних рішень цієї кризи пропонується вдосконалення пунктуації, що фактично є продовженням розкритикованої Руссо тенденції нарощування артикуляції. “Нерозчуті” інтонації і детонації “Есе...” зрештою почув читач Дерріда, довівши консервативну компетенцію письма. “Есе...”, попри нищівну критику письма його автором, було артикульовано буквами, а не звуками, можливо, тому, що Руссо прагнув точності, звертався до здорового глузду і вимушено мирився з французьким письмом через “зіпсованість” сучасного йому французького мовлення. Ховаючи власний “чужий” акцент в письмо, він змушував французів самостійно інтонувати його текст. У теорії письма Руссо простежується наскрізна теза про мовленнєву бінарність, бо інтонація й артикуляція синхронно звертаються до різних “органів” – серця й розуму.

5. *Слухова* культура довіряє інтонації, бо цінує інтонацію через відсутність потреби і навички “читати про себе” і ґрунтується на потребі поділяти з іншими прочитане у процесі читання (за ідеал – товариство спроможних чутти один одного й здатних переживати прочитане (здобувати досвід). Ідейний запит на гедонізм й етичний естетизм XVIII ст. задовольнили “руссоїзми” (Б. Асаф'єв), основний пафос яких – у пріоритеті людського над інструментальним. Руссо як філософ-сенсуаліст свідомо симпатизує інтонації на противагу артикуляції, бо вважає що інтонацію “знесилое” розвиток граматики, логіки, філософії і, отже, письма. Механістична парадигма епохи диктує Руссо 1) енергетично тлумачити інтонаційну кризу письма; 2) екстенсивно вирішувати її (вдосконалення пунктуації); 3) бінарно сприймати мову (як природна-умовна, і як мова вираження і “мова розуміння”) і мовлення (два трансляційних канали – інтонація й артикуляція – мають різну мету: інтонація – *переконувати, виражати, висловлювати* почуття і досвід, а артикуляція – *доводити, аргументувати, міркувати*), яке є складовою тринарної структури: досвід мовної діяльності (langage) – langue (мова) – parole (мовлення); 4) виявити конфлікт інтонації-артикуляції й 5) прогнозувати як тенденційне артикуляційне нарощування, що небезпечно деморалізацією людини, так й інтонаційну кризу як кризу культурної комунікації, в якій розум прагне домінувати над чуттями. У суспільстві нарощення артикуляції культивується пасивність слуху і глухота (слух як привілей). Коли приємністю для людського слуху жертвують заради зручності налаштування музичних інструментів, звучання яких таким чином стає рівномірно фальшивим (але конвенціонально “гармонійним”), то це провокуватиме не тільки інтонаційні,

а й культурні кризи: знецінюється розвиток “людського” на користь розвитку “інструментального”.

6. Візуальна культура налаштована зчитувати *ненанісане* у тексті, ціннішому за автора, через кризу суб’єктивізму. (Авторська) інтонація сприймається радше як перешкода в осягненні сенсу. Зважаючи на плинність її природи, форсується її плин на користь “мовчазних” артикуляцій. Слух заохочується до конкуренції з рештою органів чуття (через множини “першопочатків”). Однак деконструкція плекає субординацію інтонації як свій таємний ключ від “архіву”. Як наслідок, *де-тонації* здобувають більше повноважень у тексті.

7. Дерріда як філософ-постмодерніст симпатизує “культурній артикуляції” і намагається реабілітувати “дискриміноване” письмо, яке “натуралізує культуру”. Ускладнення сприйняття реальності й інфляція понять “присутність”, “істина”, “свідомість” культивує запит на багатозначну логіку і *детонаційний шлейф інтонації*. Глобалізаційна парадигма диктує Дерріда 1) економічно тлумачити *інтонаційну* кризу письма; 2) інтенсивно вирішувати її через *де-монополізацію* авторських *ін-* і мобілізацію *де-* в тонаціях; 3) оголошувати війну бінарним опозиціям, ієрархіям і “диктату” голосу; 4) виводити “німе” письмо на чільне місце в структурі мови; 5) діагностувати конфлікт *інтонації-артикуляції* як силовий й 6) прогнозувати тотальну інфляцію мови і метафізики. Дерріда *інтонує описи* і *заяви* Руссо, довіряючи тільки артикульованим описам, водночас добровільно підкоряючись викритому ним *інтонаційному диктату* “войовничого руссоїзму”. Значить, *інтонація* філософського тексту в “епоху Дерріда”, замість “самоствертися”, суттєво ускладнюється (онтологічно, феноменологічно, ігносеологічно) за рахунок розробки дотичного шлейфу *детонації* і урізноманітнення її “архонтності” ресурсами *детонування*. Не рахуючи енергозатрат на долання самозаперечень Руссо, Дерріда чує і задум Руссо, і “незумисності”, які систематично йому суперечать і “контрабандні” описи, що підривають власні *заяви* Руссо. Тонально “...Грамамологія” налаштована на камертон “Есе...” - тривожне занепокоєння, щоб артикульовати катастрофізм і на тривожному фоні змістити акценти з *голосу-що-інтонує* на *письмо-що-артикулює*.

8. В “Есе ...” Руссо синонімічний ряд *інтонації* частотно переважає синонімічний ряд артикуляції. В “...Грамамології” Дерріда навпаки: артикуляція - *інтонація*. Руссо і Дерріда ігнорують в *інтонації* функцію членування, визнаючи тільки єднальну; а в артикуляції визнають тільки функцію членування, тим самим унеможливаючи для неї роль субститута *інтонації*, на якій налягають. Схеми обох текстів трискладові, але з різними акцентами. Грамамологічне прочитання “Есе...” доводить консервативну функцію письма (“руссоїзми” ідентифікуються як “взірцеві” і “вірусні”). Сама “...Грамамологія” доводить тенденційне “нарошування артикульованості”. Руссо й Дерріда відчують кожен свою епохальну *інтонаційну* кризу, але Жан-Жак сприймає її як “енергетично-сміслову” і шукає екстенсивні способи її вирішення, а Дерріда - як “економічну”

і шукає інтенсивні способи її вирішення. “Логоцентризм” осягає сенс статично й артикуляція служить інтонації, а “граматологія” динамізує сенс, артикуляційно утривавлюючи і множачи резонанси *де-* з *ін-* в тонаціях. “Есе...” тяжіє до авторських інтонацій, “законсервованих” пунктуюванням у “саркофазі” тексту. Відцентрове тяжіння “...Грамотології” пунктуаційно розпоршує *ін-* тонації у “центри-фузі” тексту. Слухова “епоха Руссо” інтонаційну кризу (у “параноїдально” центрованому на Я тексті) тлумачила як амортизацію. Візуальна “епоха Дерріда” виписує інтонаціям амортифікацію (у “шизофренічно” розщепленому тексті).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України:

1. Гайдамачук О. В. Ритм текста как воплощение контрастов. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Філософські перипетії”*. 2002. № 561. С. 153–155.
2. Гайдамачук О. В. Философский текст – акустическое пространство? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Філософські перипетії”*. 2003. № 591. С. 51–56.
3. Гайдамачук О. В. Фасцинация и ин-форма-ция. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Філософські перипетії”*. 2004. № 638. С. 96–99.
4. Гайдамачук О. В. Интонация ≠ Голос. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Філософські перипетії”*. 2005. № 706. С. 50–55.
5. Гайдамачук О. Чи є нейрофізіологічні підстави для граматологічного “конфлікту” інтонації – артикуляції? *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 112 (9). С. 187–191.
6. Гайдамачук О. Чи пов'язані статус інтонації і статус філософії у “Про граматологію” Жака Дерріда? *Мандрівець*. 2016. № 3 (123). С. 25–33.
7. Гайдамачук О. В. Детонація як граматологічна версія читання філософських текстів. *Філософія освіти*. 2017. № 1 (20). С. 257–268.
8. Гайдамачук О. В. Тональність “Есе про походження мов...” Ж. - Ж. Руссо. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 142 (№ 3). Ч. 2. Філософські науки. С. 34–38.
9. Гайдамачук О. В. Конфлікт інтерпретацій листа скіфів Дарію Першому. *Українознавчий альманах*. Вип. 24. 2019. С. 52–57.

Стаття, опублікована в науковому фаховому виданні іншої держави:

10. Гайдамачук О. В. Симптомы “логоцентризма” в платоновском “Евтифроне”. *Философские исследования: Сборник научных трудов*. 2018. № 5. С. 296–305.

31. Гайдамачук О. В. Заступник заступника, або чому Дерріда ухиляється від останньої крапки в “Дещо про граматику”? // *Філософія в сучасному світі : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конфер. (22 – 23 листопада 2019) / За ред. Я. В. Тарарова та ін.* Харків: “Точка”, 2019. С. 28–30.
32. Гайдамачук О. В. Інтонація і “фоноцентризм” Б. Асаф’єва // *Інформаційні технології : наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я : тези доповідей XXVIII міжнар. наук.-практ. конфер. MicroCAD-2020, 28–30 жовтня 2020 : у 5 ч. Ч. IV. / за ред. проф. Сокола Є. І.* Харків: НТУ “ХПІ”. С. 63.
33. Гайдамачук О. В. Langage ≠ “мова” ≠ “мовлення” в “Есе про походження мов...” Ж.-Ж. Руссо і в “Дещо про граматику” Ж. Дерріда // *Філософія в сучасному світі : матеріали I Міжнар. наук.-практич. конфер., 20 – 21 листопада 2020 / Ред. Я. В. Тараров, А. В. Кіпенський, Н. С. Корабльова [та ін.].* Харків: Друкарня Мадрид, 2020. С. 81–83.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

34. Гайдамачук О. Детонація інтонації в деконструкції // *Філософія: нове покоління / Упоряд. Б. Шуба.* К.: Вид. дім “Кисво-Могиланська академія”, 2008. С. 116–123.
35. Гайдамачук О. В. Де-тон-а(к)ція, або за-трщина письма // *Філософія язика : в границях и вне границ / науч. ред. тома. С. А. Заветный.* Х.: ХНТУСХ, 2009. [Т. 6-7]. С. 89–100.
36. Гайдамачук О. В. Деконструкція як інтенсивний спосіб читання: за межами актуальної свідомості // *Україна-Цивілізація. Том 5. Утвердження українського цивілізаційного простору : духовно-історичні передумови, сучасні тенденції та перспективи розвитку / Карпатський університет імені А. Волошина; Українська богословська академія. За ред. Бель В. В.* Ужгород: Видавничий відділ КаУ, 2016. С. 64–70.

АНОТАЦІЯ

Гайдамачук О. В. Інтонація у філософському тексті: філософсько-культурологічний вимір. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021.

Дисертація присвячена філософсько-культурологічному дослідженню ролі інтонації у філософських текстах, яка, будучи конститутивною для філософії, залишається етосом “слухової” і “візуальної” культур з тенденційним ускладненням її вираження і сприйняття. З’ясувавши, що філософським текстам властиві принципова авторськість, глибинний діалогізм, інтертекстуальність, поліфонія, філософські категорії і запитальність, доповнюємо цей список потужною детонаційністю

(прагненням виходу в тонаційне за межі його конвенціональних *ін-*). *Інтонаційно-артикуляційний* конфлікт, актуалізований Руссо у контексті філософського письма, і деконструкційно досліджений Дерріда, відкриває тільки один з можливих видів співпраці *інтонації* й *артикуляції* у філософському тексті. Але і в ньому Дерріда відчув, не ідентифікувавши, “третю силу”, яку ми назвали *детонацією*.

Ключові слова: філософія культури, *інтонація*, *артикуляція*, *детонація*, філософський текст, філософія мови, деконструкція, філософська антропологія, фоноцентризм.

АННОТАЦІЯ

Гайдачук О. В. Інтонація в філософському тексті: філософсько-культурологічне вимірювання. – Рукопись.

Дисертація на соискание научної ступені кандидата філософських наук по спеціальності 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти та науки України, Харків, 2021.

Дисертація присвячена філософсько-культурологічному дослідженню ролі *інтонації* в філософських текстах, котра, будучи конститутивною для філософії, остається зтосом “слуховою” й “візуальною” культур с тенденційним ускладненням її вираження й сприйняття. Визначивши, що філософським текстам притаманні принципові авторська, глибокий діалогізм, інтертекстуальність, поліфонія, філософські категорії й запитальність, доповнюємо цей список потужною *детонаційністю* (стремлінням виходу в тонаційне за межі його конвенціональних *ін-*). *Інтонаційно-артикуляційний* конфлікт, актуалізований Руссо в контексті філософського письма, і деконструкційно досліджений Дерріда, відкриває тільки один з можливих видів співпраці *інтонації* й *артикуляції* в філософському тексті. Але й в ньому Дерріда почувствовав, не ідентифікуючи, “третью силу”, котрою ми назвали *детонацією*.

Ключевые слова: философия культуры, *интонация*, *артикуляция*, *детонация*, философский текст, философия языка, деконструкция, философская антропология, фоноцентризм.

ABSTRACT

Haidamachuk O. V. Intonation in a philosophical text: philosophical-culturological dimension. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philosophy: Speciality 09.00.04 – Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture. – V.N. Karazin Kharkiv National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The relevance of the dissertation research topic is due to the linguistic and speech turns in philosophy (according to M. Popovych), which caused separation of a special area for study of philosophical language and the study of *intonation*

resources of philosophical texts on the borders of epochs became especially relevant.

The research has identified the essential features of a philosophical text and the peculiarities of cooperation of *intonation*, articulation, *detonation* in it as the "agents" of the triple essence of man (*antropos, merops, brotos* according to Heraclitus).

The dissertation presents a comparative study of the role of *intonation* in the philosophical text of the "auditory" ("Essays on the Origin of Languages..." by J. J. Rousseau) and the "visual" ("Of Grammatology" by J. Derrida) cultures.

The study is based on the conceptual and methodological foundations of postmodern philosophy and on the next ideas: D. Bolinger's idea about *intonation* as *universalia*; B. Asafiev's idea about "intonation epochs", "intonation crisis" between epochs and regular revision and updating of "intonation dictionary"; M. Bachtin's idea about human communities' "intonation funds"; J.-J. Rousseau's idea about the trend of "articulation increasing" in philosophy, music and culture; Heraclitus's idea about the triple essence of human; T. Adorno's ideas about the philosophy of punctuation, and etc. The study is interdisciplinary because it involves data from general linguistics, musicology, neurophysiology and cosmology in addition to philosophy.

The dissertation tasks are solved with the help of the following research methods: *comparative analysis* and *critical reflection* of research of the philosophical text; philosophical language, *intonation* of writing; *structural analysis* of the text and its *deconstruction*; *hermeneutic, linguistic, semantic and etymological analysis*; *tonal diagnostics* of the text and *frequency analysis* of words.

The scientific novelty of the obtained results is determined by the fact that the presented work substantiates the key role of *intonation* in philosophical texts of both "auditory" and "visual" cultures with a tendency to increase articulation and complicate the expression and perception of *intonation*. The comprehension of each *intonation* is based on the degree of recognition of its *detonation* plume.

The *intonation-articulation* conflict in Derrida's grammatological theory of writing and the epistemological contribution of this conflict to the understanding of the philosophical text are thoroughly studied. The study has revealed "the third force" identified as *detonation* (*managed* and *unmanaged* kinds of it).

A new philosophical concept of "detonation" is proposed to express both centrifugal intentions of deconstruction in shifting accents, overcoming binary oppositions, or revising cultural conventions and its program tuning on "explosions". In the mechanistic paradigm of the XVIII century J.-J. Rousseau interprets the *intonation* crisis of a philosophical text as an "energetic" one, looking for ways to solve it in an extensive way (punctuation), which allows us to understand *intonation* as some energy stored in the "sarcophagus" of a text. Instead, in the textological paradigm of postmodern culture, centrifugal tendencies intensified, which made it possible to comprehend the inseparable cooperation of *intonation* with articulation and *detonation* in a text as a "centrifuge".

The preconditions for the emergence of philosophy in the Greek culture and the special cultural mission of philosophers in it are specified; as well as the correlation of the concepts "philosophical text" is defined, "intonation", "articulation", "langage-langue-parole" with the concept of "writing". The structure of "Essay on the Origin of Languages..." and "Of Grammatology" is detailed, and the tonalities of both texts are specified.

Intonation has been found as constitutive for the philosophy and ethos of a cultural person. The text "Essays on the Origin of Languages..." during Derrida's reading confirms Rousseau's hopes for a conservative function of writing, while the text "Of Grammatology" confirms Rousseau's prediction about the tendency of increasing articulation.

The theoretical and practical significance of the obtained results of the research lies in the possibility of their application for further study of the problem of *intonation* in the philosophical text. The most promising reading strategy of philosophical text, as we consider, is the triple strategy: *intonating*, *detonating* and *articulating* in order to provide not only the author's, and cultural resources of the text, but also the reader's investment.

Key words: philosophy of culture, *intonation*, articulation, *detonation*, philosophical text, philosophy of language, deconstruction, philosophical anthropology, phonocentrism.

Підписано до друку 27.08.2021   Формат 60x84/16

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9 Облік вид. арк. 1,0

Зам. №2126

Наклад 100 прим.

Видавець та виготовлювач ТОВ «Друкарня Мадрид»

61024, м. Харків, вул. Гуданова, 18. Тел.:0800-33-67-62

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: Серія ДК № 4399 від 27.08.12 р.

www.madrid.in.ua   info@madrid.in.ua